

NOUA REVISTĂ ROMÂNĂ

ABONAMENTUL:

în România un an . . . . . 10 lei
„ „ sease luni . . . . . 6 „
În toate țările uniunii poștale un an 12 „
„ „ „ sease luni 7 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA

Bulevardul Ferdinand, 55. — București

POLITICA, LITERATURA, ȘTIINȚA ȘI ARTA

APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

DIRECTOR:

C. RADULESCU-MOTRU

PROFESOR LA UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI

UN NUMAR:

25 Bani

Se găsește cu numărul la principalele
librării și la depozitarii de ziare
din țară

Prețul anunțurilor pe ultima pagină
1/2 pagină: 10 lei.

No. 11.

DUMINICĂ 21 Iunie 1909

Vol. 6.

SUMARUL

NOUȚĂȚI:

Salvatore di Giacomo. — Din mișcarea filosofică. — Revista revistelor.

CHESTIUNI ACTUALE:

A. D. XENOPOL. *Grățiarea doamnei Vlad și medicii români.*

ECONOMIA NAȚIONALĂ:

EMIL STAIKU. *Iarăși asupra crizei industriei de petrol.*

CRITICA LITERARĂ:

DR. K. KRĂȘTEFF MIROLJUBOFF. *Privire asupra literaturii bulgare contemporane II.*

PSIHLOGIA:

MIHAIL IONESCU-MIOZIN. *Incăpățânarea.*

LITERATURĂ:

SALVATORE DI GIACOMO. *Assunta Spina (nuvelă).*

NOTE ȘI DISCUȚIUNI:

A. ȘT. G. *Ecouri dela examenele școalelor particulare.*

I. RĂDUCANU. *Un chestionar asupra băncilor populare sătești.*

NOUȚĂȚI

Salvatore di Giacomo.

Salvatore di Giacomo, autorul nuvelei *Assunta Spina*, este un scriitor dialectal neapolitan de mare talent.

A scris poezii, nuvele, romane, — unele din aceste din urmă, au fost traduse în franțuzește. De curând a început să scrie și teatru, și luna trecută s'a jucat la Neapole, cu un succes extraordinar, o dramă a sa, *Assunta Spina*, care nu e decât o dramatizare a nuvelei cu același titlu pe care o dăm în traducere în numărul acesta.

Despre opera lui Salvatore di Giacomo, compatrioata noastră, D-na Elena Bacaloglu a scris un articol interesant în ziarul *Giornale d'Italia* numărul din 22 Mai a. c.

* * *

Din mișcarea filosofică.

Pentru cei ce nu pot citi pe Schopenhauer în original, e interesant să anunțăm că sub titlul „*Ethique, Droit et Politique*” d. Auguste Dietrich a tradus o parte din *Parerga et Paralipomena*¹⁾.

Principiul fundamental al filosofiei lui Schopenhauer e cunoscut tuturor lectorilor acestei reviste. Schopenhauer se plimba într'o seară cu prietenul și biograful său de mai târziu, d-rul Wilhelm Gewinner. Stelele scânteiau pe cer și Venus le întrecea pe toate prin strălucirea ei. Gewinner contemplând planeta, deveni deodată liric și evocă amintirea sufletelor pe care Dante le închipuise acolo ca într'un binecuvântat post de scăpare. El întrebă atunci pe bătrânul filosof, dacă nu e de părere că și acolo sunt ființe vii, dar mult mai perfecte decât pe planeta noastră. Schopenhauer răspunse că el nu crede aceasta, de oarece o ființă superioară omului n'ar putea avea «voința de a trăi.» Seria progresivă către viață se încheie cu omul, ultimul termen al acestui progres care îi părea îngrozitor. Apoi Schopenhauer întierhântându-se, exclamă: «Crezi tu că o ființă superioară nouă ar voi să continue o singură zi trista comedie a vieții? Viața e bună pentru oameni; niște genii sau zei ar respinge-o.»

În fața acestei lumi rele, omul înțelept nu poate avea decât un adânc dispreț pentru viața omenească și în același timp o imensă compătimire pentru toate ființele, pentru toți condamnații la viață. Baza moralei e prin urmare mila; iar punctul ei culminant e negarea complectă a voinței de a trăi, prin ascetism, așa cum l-au practicat sfinții și penitenții indieni și creștini.

Primul capitol din acest volum e un supliment la *Fundamentul moralei*. Schopenhauer analizează virtuțile și viciile, cu care ocaziune face mai multe observațiuni, unele interesante altele umoristice.

În cele două capitole următoare, Schopenhauer vorbește despre diferite chestiuni de politică și drept. El stabilește o paralelă între forma monarhică de guvernământ și forma republicană. Aristocrat din fire, el nu poate suferi supremația masselor. Crede că e mult mai greu pentru inteligențele superioare să ajungă la situațiuni înalte în republici, decât în monarhii. Apoi monarhia se bucură de mai multă autoritate decât republica. Forma monarhică e firească pentru om «după cum e pentru albine și furnici, pentru cocorii călători, pentru elefanții nomazi, pentru lupi și alte animale, cari toate își pun în capul lor pe un singur dinte ele».

Același dispreț pentru viața omenească a făcut pe Schopenhauer să ridiculizeze instituțiunea juraților. Sunt pline de haz atacurile

¹⁾ Félix Alcan, editor, 108 Bd. St.-Germain, Paris.

lui în contra acestor «croitori și tăbăcari», a căror inteligență grosolană, fără de cultură, incapabilă de atenție susținută... e chemată să stabilească adevărul. Tot timpul, ei se gândesc la postavul și la pielea lor, aspiră să se întoarcă acasă și n'au nici o noțiune clară despre deosebirea dintre probabilitate și certitudine. Cu acest fel de calcul al probabilității în capetele lor stupide, ei hotărăsc cu încredere de viața altora».

Ultimele două capitole ating câteva chestiuni de educație și cuprinde câteva observațiuni psihologice.

Les Principales théories de la logique contemporaine de P. Hermant și A. Van de Waele. Cartea are de obiect expunerea teoriilor asupra cunoștinței, care au fost profesate de școlile filosofice germane, engleze și franceze, în cursul veacului al XIX.

Autorii refuză și critică deosebitele teorii asupra adevărului, realității, obiectivității și expun discuțiunile la cari au dat naștere principiile logice, silogismul, inducțiunea și deducțiunea, luând în seamă mai ales pe autorii contemporani.

În concluziunea lucrării, autorii schițează propria lor teorie, care se apropie mai ales de pragmatismul american. Fără a nesocoti însă unele elemente din empirio-criticismul german și datele psihologiei experimentale.

Librăria Schleicher frères ¹⁾ a publicat într-o ediție populară traducerea în limba franceză a cunoscutei *Istorie a Creațiunii* de Ernest Haeckel. E cu neputință să dăm aci o idee despre penumăratele fapte și teorii expuse în acest volum. Vom numai să-l semnalăm pentru amatorii de cunoștinți generale.

Una din chestiunile fundamentale în filozofie e aceea a finalității. Există două concepțiuni despre univers: una mecanică sau cauzală, alta teleologică sau finalită. La vederea unui organism se impune mai întâi convingerea că mașina, atât de perfectă, un aparat de mișcare atât de dezvoltat, n'a putut fi produs decât de o activitate analoagă cu cea pe care o desfășoară omul în construirea mașinilor sale, dar mult mai perfectă. Cine are o cunoștință mai aprofundată despre organizația și modul de trai al animalelor și plantelor, nu poate admite această teorie. Fie că se consideră puterea creatoare ca un Dumnezeu personal, fie că e numită forță vitală sau cauză finală, în toate cazurile se recurge la o explicare miraculoasă, care nu rezistă în prezența unor fapte cum sunt de pildă organele rudimentare, care nu funcționează și nu au nici un rost în organism.

Nu trece prin gândul nici unui astronom, fizician sau chimist să explice fenomenele printr-o activitate care urmărește scopuri.

Fenomenele de această natură sunt considerate în genere ca produsul necesar al forțelor fizico-chimice inerente materiei. — Aceiași concepțiune mecanică se impune și în științele biologice și psihologice. Sensibilitatea sau inteligența omului, activitatea animalelor sau creșterea plantelor, se produc în același mod ca formarea unui cristal, într-o soluție salină, sau căderea unei pietre aruncate în aer. În felul acesta dispăre bariera dintre lumea organică și cea anorganică și se stabilește o concepție unitară despre natură.

G. ASLAN

* * *

Revista revistelor.

Dunărea de jos, lunie, număr festiv, cu ocazia comemorării lui Eminescu. — Gr. Fortu dă câte-va spicuri din poeziile lui Eminescu, și o caracterizare generală a operei sale poetice: «Opera poetică a lui Eminescu este toată, «dureros de dulce». Poezia lui Eminescu e sculptură fină, în marmură albă curată.

Ea se ridică, nu numai mai presus de toată poezia noastră de dinainte de el, dar și mai presus de toată poezia posterioară lui, pentru cine știe câtă vreme. Căci o simțire atât de chinuitor de adâncă și o gândire atât de atotpătrunzătoare și o stăpânire atât de desăvârșită a secretelor limbei noastre, la cine s'au mai găsit atât de fericit îmbinate, la cine și când se vor mai găsi?»

G. Drăgănescu: *O moștenire și o datorie*, «măcar că o întreagă pleiadă de scriitori de ai noștri post-eminesceni datoresc în bună parte mlădierea artistică a stilului și avântul nobil al cugetării educației eminesciane, măcar că o întreagă generație de cititori români își adapă sufletul și inteligența la frumusețile fără seamăn ale operei marelui nostru scriitor, cu toate că acesta a ilustrat multă vreme o profesie așa de istovitoare și așa de nobilă în același timp — deși atât de mercantilizată de unii — ca aceea de gazetar, căci Eminescu a fost de bună samă, și cel mai mare gazetar, în înțelesul ideal al cuvântului, cu toate acestea, generația noastră cultă s'a arătat față de memoria acestui părinte intelectual al ei de o ingraturitate de... moștenitor vesel.

Munteanu: *Patriotismul în poeziile lui Eminescu*. «Eminescu a fost un naționalist. El și-a manifestat această iubire de neam, prin lucrări poetice, în proză și prin jurnalism. Era adânc cunoscător al evoluției limbii și un pasionat cercetător al istoriei naționale. Pentru limbă și bărbații mari din trecut ai neamului nostru, păstră un deosebit cult».

D. V. Toni. *Eminescu ca om de școală*. «Se știe că Eminescu a fost prin anii 1875 și 1876 revizor școlar la Iași. Din corespondența sa cu autoritățile superioare și cu învățătorii, se vede că Eminescu avea păreri sănătoase și în chestii școlare. N'a fost desigur un reformator în materie de pedagogie și nici în materie de organizare școlară, dar a fost un om cu mult simț didactic și care-și dădea seamă mai limpede decât mulți alții din aceea vreme, de rostul școlii primare»

Sămănătorul, 14 Iunie, publică articole referitoare la Eminescu. I. Slavici *Poporanismul lui Eminescu*. Eminescu avea multe dureri și puține bucurii, dar și unele și altele, erau mari. Cui să le împărtășească? Acelora pe cari îi iubea și cari puteau să-l înțeleagă, iar aceștia nu erau «pătura superpusă», căreia îi era prin întreaga lui fire străin și mai mult ori mai puțin nesuferit, ci poporul românesc cel adevărat și neprefăcut sub fel de fel de înrăuriri străine.

Pentruca să-i poată însă vorbi acestui popor, nu era destul s'o voiască aceasta, ci trebuia să-și dea silința de a-i cunoaște limba, apucăturile și obiceiurile, credințele și felul de a gândi și de a simți întreaga fire specială, ca să se potrivească cu ea.

Revista culturală din Craiova, Vol. II No. 13 și 14. Un viguros articol scris de Iupătorul din Transilvania, Df. Cassiu Maniu: *Defectele sociale ale neamului*. Nesemnă, un articol în care se arată nenorocita situațiune în care se găsesc Românii de peste munți. «Sufletul Românului adevărat azi e plin de groază, de dor de răzbunare; căci vede cum neamul lui de peste Carpați se zgudue din temelie, prin loviturile multiple și criminale ce-i dau de atâtea secole, un-gurii, sălbaticii lui cotropitori, și care lovituri azi sunt atât de barbare și într'un mod atât de mișelesc date, încât l-a adus în starea cea mai vrednică de plâns.» Preotul D. Lungulescu, are un articol de polemică asupra răscoalelor din 1907 și promite că în numeroșele viitoare să arate cauzele fundamentale ale răscoalelor și psihologia lor. Îl vom urmări de aproape în aceste studii.

Revista israelită, 15 Iunie, ne dă informația că drama lui Ronetti Roman, intitulată *Manasse*, va fi în curând reprezentată la Paris în limba franceză.

VERAX.

¹⁾ 61, rue des Saints-Pères, Paris.

CHESTIUNI ACTUALE

GRAȚIAREA DOAMNEI VLAD ȘI MEDICII ROMÂNI.

Impăratul-Rege al Austro-Ungariei, a grațiat pe femeia română de peste munți, osândită de tribunalul maghiar pentru că, salutată în ungurește de o copilă din o școală românească, ar fi întrebat-o, dacă nu știe românește? Ungurii cari stau la pândă, pentru a apăra din toate părțile șubreda lor naționalitate, au sărit îndată întru apărarea maghiarismului, pus în primejdie prin duiosă întrebare a unei mame române către o fiică română; au văzut, în asemenea întrebări, un atentat în contra *perfectei unități a statului maghiar* și, după raportul inspectorului școlar maghiar, soția valorosului deputat român a fost dată judecății și osândită la o lună închisoare. Ungurii însă, fură mulțumiți că au putut, odată cu apărarea naționalității lor pusă în cumpănă prin o femeie și o copilă, să lovească într'un chip atât de grav și pe acel ce obicinuiă să le spună, în Parlament, unele adevăruri.

Dacă vom admite că șovinismul maghiar poate avea din când în când momente lucide, am putea presupune că Ungurii văzură că depășise marginile bunului simț; căci ei se expuseseră pe deoparte la deslănțuirea unei înversunări mult mai cumplite, decât cum fierbea în sufletele naționalităților apăsate; pe de alta, că se făcuse de răs înaintea lumii întregi prin o asemenea condamnare fără rost și fără temei. În acest caz am putea admite că ministrul justiției din Budapesta, dându-și seamă de greșala comisă, a vrut să o dreagă, și de aceea a înfățișat Impăratului-Rege un raport de grațierea doamnei Vlad, înainte chiar ca ea să fi pășit pragul închisorii.

Dar fiind că noi nu ne lăgănăm cu păreri deșarte asupra cuminenței Ungurilor, apoi credem că grațierea doamnei Vlad, a venit din altă parte. Anume, Impăratul-Rege are de apărut și alte interese decât acele ale statului unguresc. El este și împărat al Austriei, de viță germană, și nu a putut încă cufunda jumătatea personalității lui politice, partea cea regească, pe deplin în apele maghiarismului, de oarece partea lui cea împărătească tot predomină prin faptul că e de obârșie germană; că deci interesele de căpetenie pe care le are de apărut sunt interesele germane. Aceasta cu atât mai mult acuma, când bătrânul monarch, cu ajutorul Germaniei, a ajuns să mai alipească către coroana lui încă două țări, după sistemul vechiu practicat de casa Habsburgilor, de a cuceri în timp de pace cu vărsări numai de cerneală pe notele diplomatice în loc de vărsări de sânge pe câmpul de bătălie. Dacă însă întruparea celor două provincii slave a fost făcută cu sprijinul Germaniei, tot cu dânsul vor fi ele menținute, când va suna ora «revanșii» și de aceea Impăratul-Rege al Austro-Ungariei are ca cel mai sfânt interes de apărut, acel al împărăției germane care stă în reținerea României în sfera de lucrare a Triplei-alianțe. Pentru a o face însă, nu trebuie jignite prea adânc simțimintele poporului român, căci și dinasticismul are o margine,

iar politica întemeiată numai pe simpatiile conducătorilor și împotriva celor ale poporului nu este înțeleaptă, în timpurile noastre de tot mai vajnic amestec al maselor în conducerea soartei popoarelor.

Impăratul-Rege a trebuit însă să fie foarte îngrijit de un simptom de înstrăinare al poporului român din Regat: protestarea medicilor români și refuzul lor de a lua parte la congresul medical din Budapesta. Medicii regatului român și-au adus aminte că ei nu sunt numai oameni de știință, ci înainte de toate Români, de același sânge, și de aceeași limbă cu frații noștrii de peste munți; că ei nu puteau fi oaspeți, nu puteau să desbată, să stea la masă și să închine pahare cu acei ce torturează pe neamul lor, năpustindu-se până și asupra femeilor, și voind să le pedepsească, pentru iubirea copiilor lor, pentru iubirea limbei pe care tot ele îi învață, pentru iubirea neamului rodit din sânurile lor. Această hotărâre patriotică a unor oameni de știință are cu atât mai mare însemnătate, pe cât pe de altă parte cinstește pe corpul ce a luat-o. Ea arată că și conlucrarea la binele obștesc al omenirii, precum este cea științifică, își găsește hotarul atunci când lovește neamul și poporul și că atunci, când e vorba de interese naționale, acele universale trebuie să le cedeze pasul. Precum însă ținta comună a conlucrării obștești nu a putut învinge simțirile patriotice ale medicilor români, așa nici desbinările lăuntrice și în tabere politice nu i-au putut înrăuri, și în fața indignării și a protestului ei au rămas solidari, cu o singură gândire: apărarea neamului; cu o singură țintă: lovitura în dușmanul lui de moșteniri.

Și protestul medicilor români este merit să aibă un mare răsunet; cei mai mulți din ei sunt elevi ai școalelor Apusului. Multe din celebritățile ce sunt să se întrunească la Budapesta le-au fost profesori sau au stat cu ei pe aceleași bănci, erau deci să regrete lipsa elevilor sau a conșcolarilor lor pe cari tocmai sperau să-i întâlnească iarăși după ani de despărțire. Când însă protestul medicilor români îi va pune în cunoștință despre motivele abținerii pe care de mai înainte zărele le răspândise, toate autoritățile medicale întrunite în congres vor da de sigur dreptate Românilor, căci cu toții doar au o patrie, au un neam, cu toții țin la graiul pe care natura l'a împlântat în piepturile lor, și ei nu pot decât să reprobe în sufletul lor, dacă nu chiar pe față, barbarile procedări ale Ungurilor față de poporul român. Și parcă numai față cu acest popor se poartă ei astfel! Dar ce este procesul din Agram decât odioasa înscenare a unei trădări de țară asemenea celeia de care a fost învinuită doamna Vlad? Ce sunt procesele de presă și de trădare ce cad zilnic pe capul Slovacilor, Rutenilor, Sârbilor?

Dar ce țară este aceea în care furnică trădătorii? Ce fel de stat este acela care trebuie să se apere necontenit contra propriilor săi supuși; care stă la pândă în fiecare zi pentru a lovi când pe unul când pe altul? Și cu toate acestea, ar fi așa de simplă deslegarea chestiei naționalităților din Ungaria! Nu au decât să vadă cum trăiesc alătura, în cea mai bună armonie și numai în o înțelegere și o întrecere spre binele întregului, cele trei naționalități din statul Elveției: Francezii,

Germanii și Italianii, fără nici un dor de a se alipi de marile trunchiuri de care se țin prin caracterul lor etnic, și cu care se învecinează. În Elveția nu se teme statul nici de iridentism nici de desbinări; căci toate naționalitățile putându-și desvoltă liber conținutul sufletului lor, iar pe dealtă parte, trăind sub ocrotirea celei mai desăvârșite libertăți și egalități, nu pot să fie împinși de nebunia d'a se contopi în organizări mai mari, însă mai nedesăvârșit înjghebate decât aceia în care trăesc ele. Dar Ungurii nu vor aceasta. Ei vor să constitue un stat mare maghiar și numărul lor fiind preă mic pentru ținta ce o urmăresc, s'au pus ca hultanii pe corpul naționalităților conlocuitoare din statul lor, a le roade măruntaiele, a le desființa forma de cugetare și de graiu, pe care alcătuirea lor etnică a sădit-o în ființa lor, și a o preface în maghiară. Se înțelege că naționalitățile tipă și se svârcolesc; de aci frământările, protestele, procesele și închisorile. Dar Ungurii uită un lucru pe care istoria l-a învățat lumii întregi: *Ideile nu pot fi înăbușite* și cu atât mai puțin acele idei cari își au rădăcini în constituția fiziologică a corpului omenesc. Lupta lor este deci zadarnică. Ei își sporesc pe fiece zi dușmanii, pe fie ce zi pe acei ce au interes la dărăpănarea statului maghiar, și care atunci când va veni ora restriștii, vor lua și ei toporul în mâini, nu pentru a apăra statul în care trăesc de loviturile din afară, ci pentru a doborî împreună cu dușmanul dela hotare pe mult mai primejdiosul dușman din lăuntru.

Iată ce vor gândi toți acei mari învățați, toate acele minți luminate, întrunite în congresul dela Budapesta.

Impăratul-Rege a trebuit să se gândească și el cam la fel, și de aici se explică pentru ce a căutat să desființeze urâciunea osândeii doamnei Vlad, prin grațiere.

Ne întrebăm însă acuma, medicii noștri au ei un temei de a renunța la ținuta apucată, și întrucât doamna Vlad n'a mai mers la închisoare, ei să se ducă la Budapesta? Credem că nu, și din fericire am și văzut că față cu oarecare personalități mai șovăitoare, cei mai mulți din medicii noștri în frunte cu d. Toma Ionescu, sunt de părere să stăruiască în a lor abținere.

Apoi medicii români să se gândească întâi că grațierea făcută de monarhul Austro-Ungar în interesul mai mult al Austriei, nu poate șterge intenția dușmănească a Ungurilor față cu Românii, că împiedecarea efectului nu a putut stinge cauza, și că deci pentru români condamnarea unei bune mame, a căreia singură vină este de a fi întrebat pe o copilă din neamul ei dacă nuși cunoaște limba, rămâne în toată îngrozitoarea ei realitate și desvăluște până în fund, nămolul de ură, de patimă și de scârbă cu care poporul maghiar vrea să acopere pe poporul român.

Dar apoi medicii români să nu uite un lucru.

Pe această chestie națională, Ungurii tot în ura lor asupra neamului românesc, au altoit un de demnitate pentru întreg corpul medical român. L'au atacat în valoarea, în știința lui, au spus de el, că congresul nu ar pierde nimic prin abținerea unor oameni ce nu au nici o reputație științifică și care nu ar îmbogăți cu nimic desbaterile congresului. Și aici se vede tot ca-

racterul maghiar care făptuiește fără a cugeta, căci dacă s'ar fi gândit mai bine ar fi văzut că ilustrațiile medicale ungurești nu ajung nici de departe pe acele românești.

Dar pe medicii români nu trebuie să-i preocupe alt ceva decât demnitatea lor jignită de către însuși acel popor ce i-a invitat la o serbare comună, și dacă medicii români au răspuns prea bine că ei nu vor putea ciocni paharele cu torturatorii naționalității lor, cum vor putea să o facă acuma când, pe lângă această cauză, care rămâne întregă — cu toată grațierea — se adaugă încă hula și defăimarea unui corp întreg de oameni ce și-au jertfit viața științei?

Abținerea medicilor români dela congresul din Budapesta se impune deci și acuma, și noi credem că însemnatul corp științific care a dat națiunii întregi cel mai frumos exemplu de patriotism, va stăruii până la sfârșit în vrednica sa ținută.

A. D. XENOPOL.

ECONOMIA NAȚIONALĂ

IARAȘI ASUPRA CRISEI INDUSTRIEI DE PETROL

Industria petrolului din Europa trece prin împrejurări foarte critice. Ea să resimte încă în Rusia, în urma evenimentelor revoluționare din anii trecuți, care într'un moment păreau că o vor distruge cu totul. În Galiția există supraproducțiune, și exploatatorii, după ce n'au putut ajunge la o înțelegere cu guvernul de acolo, au încheiat o convențiune cu vestita Standard-Oil, pentru construirea de rezervoare. Și în România ea suferă de sub-producțiune.

Într'un articol dintr'unul din numerile trecute ale «Nouei Reviste Române», am arătat că această criză dela noi se poate arunca mai mult în spinarea lipsei de organizare a societăților de exploatare, decât în sărăcia straturilor cu petrol din țară. E drept că primele straturi dela Buștenari dau din ce în ce mai puțin, dar acest fapt, — confirmat chiar de d-l Mrazec în recenta monografie asupra Industriei Petrolului Român, publicată de Ministerul Comerțului și al Industriei, — e atribuit mai mult unei exploatațiuni sălbatice, lipsită de regulile cele mai elementare pentru a obține o rentabilitate convenabilă în raport cu forțele zăcământului. Acest sistem de exploatare se răsbună mai ales în zona meotică unde și condițiunile de zăcământ sunt îngreunate prin numărul mare de straturi de ape noi și veterice».

În chipul acesta vedem că, adesea-ori, pe lângă lipșuri provenite din slaba organizare a societăților, mai vin și acelea de natură tehnică.

Dar s'a emis ipoteza că în adâncimi mai mari, la Buștenari, pot fi straturi foarte bogate, prin analogie cu cele din Galiția care pe la 1000 metri sunt foarte rentabile, și s'a propus facerea unui sondaj de explorare până la acest nivel. Această dorință a fost exprimată chiar de către d-l Alimănișteanu, care și altădată a făcut foarte mult pentru industria de petrol a țării, în calitate de raportor în Cameră al noii legi pentru concesionarea terenurilor petrolifere ale statului;

dar nu ştim de ce nu s'a făcut experienţa, sau nu e pe cale de a se face. În privinţa aceasta se vorbesc foarte multe, şoptindu-se că ar fi vorba de un nou joc de bursă. Anumite societăţi interesate amână sondajul de explorare la 1200 metri, până după ce s'ar epuiza vădit straturile superioare, puse acuma în exploatare, pentru ca regiunea discreditată să poată fi acaparată apoi cu uşurinţă de către ele. E un svon numai, dar până a fi desminţit printr'o lucrare de natură ştiinţifică în regiunea Buştenari, el va persista de a se menţine.

În afară de această nouă valorare a Buştenarilor, producţiunea petrolului se va mări de sigur, din momentul ce Statul, după noua lege de concesionare a terenurilor sale, va da exploataţiunei toată partea ce se întinde la sud de linia de încălecare a anticlinalului Moreni-Gura Ocniţei, în pădurile dela Ţuicani, care pare să fie de o bogăţie extraordinară, având în vedere rezultatele dela Moreni.

Însă toată grija de îndreptare a lucrurilor nu trebuie să se mărginească aci. Avem 85 linii petrolifere; şi se ştie foarte puţin de valoarea comercială a 75 din ele, dar dacă statul ar avea un serviciu special pentru explorare, la Ministerul de Industrie, s'ar putea dobândi date sigure asupra lor. Astfel siguranţa tinerei noastre industrii de petrol va fi întărită, şi crize de sub-producţiune, ca aceia de cari suferim acum, chiar de s'ar mai produce, ar deveni însă din ce în ce mai îndepărtate. În orice caz am da o mai mare probabilitate prevederilor, atât de necesare trăinicii unei afaceri, unei industrii!

Şi încă ceva. Venind vorba de exploraţiuni, fie că ar fi făcute de un serviciu special al statului, fie de societăţi încurajate, şi care să primească prime dela Stat, pentru valorarea de noi regiuni, de ce nu se gândeste cineva să scoată la iveală şi zonele petrolifere din Oltenia? Acolo sunt semne destule de existenţa petrolului, chiar pişind la suprafaţă, şi s'ar putea găsi, cine ştie, regiuni de o reală valoare. E drept că încercările ce s'au făcut la Bălteni, judeţul Gorj, nu au fost fericite, şi că sondajul început de «Societatea Vâlceană» la Păuşeşti, n'a dat decât gaze, dar ele nu au un rezultat negativ asupra tuturor liniilor petrolifere din Oltenia, de oarece sunt făcute în puncte foarte îndepărtate între ele, şi la un timp când cercetările geologice din România erau încă la început.

* * *

Dacă criza scoasă la iveală de rafinorii petrolului a avut intensitatea de a atrage atenţiunea tuturor asupra ei, mai e una care mocneşte, ireparabilă pentru unii, un adevărat «krach» pentru cei care o încearcă. E criza speculatorilor cu terenuri petrolifere.

Poate-i de necrezut, dar e adevărat, că dela Ploeşti în sus, nu e petec de pământ să nu fie luat în concesione, şi unde există şi unde nu există petrol. S'a contat atât de mult pe capitalul orb din străinătate, şi pe naivitatea celor care doresc să se îmbogăţească într'o zi, că s'a luat orice, numai teren în Prahova să fie, în speranţa unei reconcesiuni bănoase. Şi acum roata nu mai merge! Exploataările devin din ce în ce mai ştiinţifice, capitalul investit are o oarecare experienţă,

şi e foarte prudent, cu toate ofertele pe cari le primeşte dela concesionarii de terenuri petrolifere. Însă acest fapt evident, nu poate fi conceput de cei interesaţi: cei naivi mai având iluziune asupra valorii terenurilor lor; iar cei dibaci, cavaleri de industrie, cari din samsari de case de închiriat, misiţi de cereale de prin cafencele, sau reporteri fugiţi or goniţi de pe la gazetele cotidiene, se transformaseră, ca prin minune, în cunoscători şi mediatori de afaceri de petrol, crezând că aci, adică în stagnarea afacerilor lor, trebuie să fie o şurupărie nouă, a «americanilor», cum se exprimă ei.

Accastă criză, se înţelege dela sine, nu are nici-un efect asupra afacerilor serioase de petrol, şi va trece fără a emoţiona pe cineva, având în vedere îndoiala sincerităţii cu care s'au luat concesioni cu toptanul în regiunile petrolifere. Dar are şi ea o faţă care merită toată discuţiunea şi toată îndrumarea.

În toate satele din regiunile petrolifere, cu petrol şi fără petrol, s'au vărsat bani mulţi, şi dacă cel care a concesionat a fost greşit sau nu în socotelile lui, e fapt sigur că ţăranii sunt foarte folosiţi materialiceşte după urma unor asemenea afaceri. Joacă banul, cum se zice!

Neţinând seamă de cei stricaţi şi neprevăzători, ţăranii, în părţile acelea, au înălţat case luminoase şi curate, curţi largi şi pline de vite, ba încă unii au rânduit zestre mari fetelor, după care şi acum aleargă altaţii din oraşele învecinate. Dar dacă starca lor s'a îmbunătăţit, în schimb li s'a pervertit foarte mult caracterul, făcându-li-se o nouă educaţie, din cele mai detestabile, de către tot ce e mai abject în societatea oraşelor. Au devenit şireţi, de rea credinţă, interesaţi, şi ex-croci chiar.

Aşa dar, lăsând la o parte aceste consideraţiuni de ordin moral, ţăranii au câştigat foarte mult din nechibzuiala unor oameni, cari au voit să aibă cu orice preţ terenuri aşa zise petrolifere, şi care astfel, poate pentru prima oară în ţara noastră, au adus banul dela oraşe la sate.

Dintre concesionari, mai simpatici sunt aceia, cari au avut norocul, pe brodite, să ia terenuri în părţi foarte bune. Ei se aşteptau la câştiguri imediate, şi acum suferă aşteptând să vie «capitalul»; Capitalul însă, de acum înaintea, greu să mai vină; aşa cum aşteaptă copiii pe moş Crăciun cu jucării şi cu turtă dulce! Probă, că după congresul de petrol ce s'a ținut la Bucureşti în 1907, foarte mici sunt investiturile cari s'au făcut în exploatarea de petrol.

Pe deoparte şi justiţia din judeţele respective e vinovată întru câtva de această rezervă a capitalului faţă de ofertele concesionarilor de terenuri petrolifere. În toate cărcurile financiare se povesteşte cu uimire, cum s'au păcălit amatorii de afaceri de petrol, achiziţionând terenuri cari nu există şi totuşi consolidate de tribunalele româneşti, şi cum un singur teren s'a consolidat de două ori de către acelaş tribunal.

Dar concesionarii şi proprietarii de terenuri petrolifere, de adevărată valoare, s'ar putea dispensa de capitalul strein, printr'o organizare serioasă, făcând tovărăşii, asociind terenurile lor, dacă au pretenţiunea unei afaceri mai întinse, sau lucrând cu mici capitaluri, sub-

scrise tot de ei, cari vor putea crește prin lucrări norocoase și chibzuite, fiind capabili astfel, mai târziu, să dea întreprinderii lor întorsătura unei exploatațiuni cu capital mare. Dar pentru aceasta se cere, cum spusei, organizare și oameni competenți, nu «petroliști» ca aceia cari mișună prin cafenelele Bucureștilor.

* * *

O altă criză, deocamdată în perspectivă și de natură iar diferită, va fi încercată peste 25—30 de ani, de către societățile cu capital mare. Unele au în concesiune câte 20—30.000 pogoane terenuri petrolifere, mai mult sau mai puțin bune, cu drept de concesiune care expiră peste 30 de ani, dela data concesiunii. Or, cum o suprafață atât de mare, — 20.000 pogoane — va fi peste puțină să se exploateze în 30 de ani, o bună parte din ea se va pierde la data expirării contractelor de concesiune. Sau dacă se va voi a nu se pierde, atunci trebuiesc alte tratative, alte prețuri, alți bani, prin urmare. Și atunci criza: apel la acționari, emisiuni de acțiuni, implorări la guvern, pentru schimbare de legi, etcetera, etcetera...

Pierzându-se o parte din suprafața de concesiune, se pierde și o parte din fondul societăților, deci din averea acționarilor, amortismentul ce se face anual din venitul lor fiind prea mic pentru a preveni fără pagubă acel eveniment de strâmtoare financiară. În orice caz, chiar dacă amortismentul e complet, tot e o pierdere din câștigul mai mare ce s'ar fi convenit acționarilor.

S'ar putea împiedica o criză de natura aceasta, dacă societățile, care intră într-o asemenea categorie, ar renunța la o parte din terenuri, împărțindu-le pe grupe, și reconcesionându-le, ca orice particular, la alte constituirii financiare distincte, cu primă și redevență. Astfel, pe deoparte producția totală a petrolului din țară va crește, lucrându-se intensiv în cât mai multe regiuni, și, pe de altă parte, societățile vor fi cruțate de o pagubă sigură. Constituirii noi financiare vor putea fi făcute cu înlesnire în chipul acesta, și dacă un simplu particular găsește acum cu greutate capital în străinătate, societăți ca «Steaua Română» sau «Regatul Român», luate numai ca exemplu, au tot creditul și toată garanția unei oferte serioase.

* * *

Revenind la actuala criză de subproducție, pe care o încearcă industria de petrol din țară, statul a fost nevoit să pună la dispoziția exploataților terenuri de ale sale, printr-o lege specială. Această lege a fost prezentată Camerei de către d-l Alimănișteanu, și alcătuitoarii ei au avut meritul și meșteșugul de a nu provoca nemulțumiri, de a nu avea opoziție. Dacă ea a fost norocoasă din acest punct de vedere, ea are câte-va nelămuriri și câte-va dispozițiuni, care de nu o micșorează, o prezintă însă cu părți ce sunt de revăzut.

Mai întâiu, după lege, fiecare lot de teren petrolifer al statului, fiind împărțit în patru sferturi, dându-se unul la societăți ale căror acțiuni vor fi nominale și rezervate exclusiv detentorilor români, unul societății de petrol deja existente la promulgarea legii și cu capital

mai mare de 500.000 lei, altul de rezervă statului, care va fi scos la licitație publică printr-o lege specială, și altul dându-se prin licitație la toți concurenții care vor oferi cea mai mare redevență, — nu se specifică cum se vor distribui aceste sferturi de lot la cei în drept.

E adevărat că în textul de lege se spune că «un plan al regiunii parcelate va sta la dispoziția tuturor la Ministerul Industriei și Comerțului», dar cum sferturile de lot nu pot fi întotdeauna deopotrivă valoare, atunci cum se va alege meritul societăților românești, cum acela de rezervă al statului, și cum cel destinat societăților existente cu capital mai mare de 500.000 lei? Aceasta e o nelămurire care poate să producă confuziuni mari.

Apoi, în ceea ce privește obligațiunile concesionarului către stat, sunt dispozițiuni nedrepte. Articolul 4 din lege sună astfel:

«Concesionarul va fi obligat către stat:

a) La o arendă anuală de lei 25 pentru fiecare hectar sau fracțiune de hectar a suprafeței locului concedat. Această arendă se va plăti la facerea contractului pentru anul dintâiu și la expirarea fiecărui an cu anticipație, pentru anii următori.

b) La o redevență proporțională cu producția zilnică a fiecărei sonde, potrivit următoarei progresiuni;

9% din producția brută, dacă producția zilnică a fiecărei sonde e cel mult de 10 tone;

12% din producție, dacă producția zilnică a sondei este dela 10 tone—50 tone;

15% din producția brută, dacă producția zilnică a sondei este dela 100 tone în sus».

Adică pe lângă arenda anuală de 25 lei la hectar, concesionarul va trebui să mai dea dela 9% din bruto în sus, și proporțional cu producția zilnică până la 30%.

Arenda de 25 lei la hectar anual e foarte oneroasă, când concesionarul trebuie să plătească toate stricăciunile și toți pomii și copacii tăiați în interesul exploatațiunii și când statul are proprietăți petrolifere în regiuni absolut neproductive, din punct de vedere agricol, ca pădurile dintre Moreni și Gura-Ocniței, și ca dealurile cu râpi sărate și sterpe dela Apostolache.

Apoi, în ceea ce privește redevența, când statul nu poate garanta un minimum de producție pentru loturile pe care le pune la licitație, și când e posibil ca societatea să fi făcut tot felul de lucrări obligatorii, costisitoare și neproductive, până să ajungă a brodi un punct de oarecare rentabilitate, e iarăși nedrept a lua concesionarului o redevență înmărită, care, în cazul expus mai sus, și care e cel mai probabil, întrece cu mult maximul pe care-l poate lua statul, adică 20% bruto, ceea ce face mai mult de 50% din neto.

Cum vedem, dacă legea are meșteșugul de a se prezenta sub o formă împăciuitoare, are părți obscure și obligațiuni cari o vor face de nesuferit, și chiar guvernele vor fi silite de a o modifica, de a o perfecționa, prin urmare.

Aceasta însă nu va știrbi cu nimic spiritul larg și imparțial cu care s'a pornit la alcătuirea legii, și ea face onoare acelor cari au găsit o formulă atât de potrivită și de simplă, care să descurce impasul în care să găsească Statul cu terenurile sale petrolifere. Ceea ce a

mai rămas de cioplit la ea, sunt lucruri de detaliu, de fasonare cum s'ar mai zice.

* * *

Din cele expuse mai sus, precum și din cele arătate în precedentul articol, cineva își poate face o idee mai mult sau mai puțin completă de greutatea prin care trece industria de petrol dela noi, greutatea de altfel inevitabile întru cât sunt legate de neexperiența noastră în afaceri de asemenea natură. Dar ele, socotind evoluțiunea or-cărui fapt și or-cărei activități, sunt pe cale de a se înlătura și a se transforma în învățături durabile și îndreptătoare de lucruri.

Progresul economic al unui stat e supus la aceleași legi evoluționiste ca și procesul biologic al făpturei, ca și al căturile de domeniul social și politic, de altfel și ele strâns legate cu diferite stări economice prin care trece un popor. Și pentru a sfârși, nu găsec mai nimerit de cât a parafraza din articolul ce D-l Ing. Osiceanu a publicat în No. 548 din «Viitorul»: «aceia care știu ce înseamnă o industrie ca a noastră, care mulțumită statului și societăților, a trecut de începuturile ei, merg înainte pe drumul drept și cinstit al muncii, și pe aceștia subsolul nostru are, încă multă vreme, de unde să-i mulțumească !!

EMIL STAIU

CRITICA LITERARA

PRIVIRE ASUPRA LITERATURII BULGARE CONTIMPORANE

II

Un loc deosebit, cu totul caracteristic, ocupă în literatura noastră *Stojan Michailowski* (n. 1856), un spirit plin de contraziceri, mai mult gânditor, moralist și profet politic decât poet, urmând o cale proprie în alegerea materiei, precum și în forma poetică și în limbă, și depărtându-se astfel mult de mersul natural al literaturii noastre. Un spirit, amintind prin firea sa pe Milton, el a urmat însă în dezvoltarea sa un drum opus. Astfel a debutat cu o poezie dramatică despre căderea în păcat: *Cântecul răului* (1882), o lucrare plină de cugetări adânci, deși uneori neclare, despre soarta geniului omenesc. În același timp, Michailowski publică o poezie mai mare intitulată *Suspiria de Profundis*, un tablou întunecat și mistic despre viitorul slavismului, care făcù o impresie mare.

După o activitate politică furtunoasă între anii 1884—1887, Michailowski se îndreptează iarăși spre literatură; însă, numai după câteva încercări greșite, găsi în satiră un gen corespunzător spiritului său, pentru a exprima ideile sale politice și literare care se mișcau între un aristocratism extrem și radicalism. Lucrarea sa cea mai vastă și cea mai de valoare în acest gen este *Cartea pentru poporul bulgar* (1897) în care, sub masca unor stări sociale turcești, sunt descrise stării bulgărești bine cunoscute din primii ani de domnie ai principelui Ferdinand, în timpul ministeriatului Stambuloff.

Protivnic mare al regimului de teroare și de corupțiune, care a domnit dela suirea pe tron a principelui până la căderea lui Stambuloff (1894), Michailowski scrisese această lucrare cu scopul precis de a da o expresiune puternică a nemulțumirii generale. Cu toate acestea s'ar înșelă cineva dacă ar voi să vadă în Michailowski numai un satiric și un om de rațiune

Viața sa sufletească adâncă și particulară, nu ne-a desvâluit-o însă în poeziile sale lirice, nici în minunatele sale *Sonete filosofice și satirice* (1896) ci în fragmentele de proză ce le-a tipărit în ultimii ani sub diferite titluri (*Aforisme, Din jurnalul unui singuratec, Gânduri lăcute* etc.). În aceste fragmente și în câteva poezii apărute în acelaș timp, și scrise într'un chip cu totul personal, vorbește un spirit mișcat de gânduri cu totul opuse, un om chinuit de enigmele existenței și de absurditatea năzuințelor pământești.

Printre scriitorii bulgari mai de seamă de azi, Michailowski este singurul care a unit munca literară cu o participare activă la viața politică, care a jucat în principalele evenimente a ultimilor 25 ani un rol remarcabil, și totuși a rămas în totdeauna numai un scriitor și cugetător. Faptul că incetul cu incetul s'a devotat cu totul problemelor politice ale timpului i-a asigurat o poziție foarte stimată în părerea tuturor partidelor.

Din nefericire, îl doborî acum câțiva ani o grea criză sufletească, care aruncă din când o umbră peste numele său, dar a cărei cauză profundă trebuie căutată în starea tristă a politicii noastre și mai ales în convingerea penibilă a tuturor cugetătorilor cu vază, că toate năzuințele celor mai buni oameni ai noștri, de a face posibile niște situațiuni constituționale normale, erau condamnate să fie nimicite de neorânduile ce produceau continuu politicianii noștrii.

Caracterul comun care, cu toate deosebirile individuale, apere limpede la cei trei poeți mai însemnați după liberare, și care la Wasoff formează chiar nota caracteristică este că prin felul de a înțelege viața, ei aparțin trecutului. Concepția lor despre viață avându-și rădăcinile în idealurile și năzuințele burghezii din ultimele decenii, ei n'au putut să oglindească de cât viața sufletească a acelei generații mai vechi care a trăit și a dus luptele pentru libertate. Ei n'au putut însă răspunde aspirațiilor vieții noi, care au apărut deja prin anii 80, căci pentru aceasta eră nevoie de poeți cu un spirit cu totul altul. Trecuse timpul epocii de tranziție, când poeții erau singurii conducători ai luptelor naționale. Și de oarece luptele pentru asigurarea unei stări sociale și spirituale omenești demne, se terminaseră cu succes, a putut începe o vreme nouă în care valorile spirituale ale vieții să fie cultivate. Astfel au putut să apară și poeții cari stând liberi în fața intereselor imediate ale zilei au năzuit să intruzeze în operele lor o concepție de viață, superioară, determinată de considerații artistice.

DR. K. KRĂSTEFF MIROLJUBOFF.

BIBLIOGRAFIE

I. Ghibănescu. Sociologia și psihologia. Iași 1909 (Extras din *Arhiva* No. 5, 1909).

PSIHOLOGIA

ÎNCĂPĂȚÂNAREA

(Încercare de analiză psihologică)

Nu știu dacă greșesc definind încăpățânarea ca o stare de spirit în care o părere sau o hotărâre admise în pripă având aerul convingerei și al evidenței, sunt susținute cu multă tenacitate din cauza incapacității judecării de a le controla și a neputinței voinței de a se sforța să le înlăture ca neintemeiate.

Cu alte cuvinte, încăpățânarea e în același timp un vițiu de judecată ca și de voință. De aceea nu mi se pare completă definiția lui *Dugas*, după care încăpățânarea e o «voință seacă, exercitându-se în afară de orice atracție sensibilă sau chiar în contra acestei atracții dacă există.»¹⁾ Această definiție privește prea mult elementul voluntar, neglijând defectul de judecată care cred că există de asemenea în această stare de spirit.

Din punctul de vedere al voinței, încăpățânarea e o voință incompletă, căci alegerea, preferirea părerei sau deciziunii, nu se face în urma unei deliberări serioase, ci o părere, o judecată—de fapt neintemeiată, — capătă, în mintea celui ce o preferă, o importanță exagerată și evidența unei adevărate axiome. Ea ajungând să se impue în acest mod conștiinței, paralizază orice alte motive și orice sforțare de voință, care ar veni s'o înlăture. Având aparența evidenței, ea dă celui stăpânit de dânsa iluzia unei convingeri și a unei libertăți de voință, care parc'ar sfidă determinismul riguros și mecanic ce în realitate conduce voința. E un fel de răsbunare a voinței în contra ei însăși, în contra determinismului irezistibil ce o conduce, un fel de emancipare a voinței de deliberare, de o judecată ce par'că se manifestă în încăpățânare. Încăpățânatul are iluzia că cea ce susține el, e o deciziune luată într'un mod absolut liber, o convingere personală, care flatând din această cauză și amorul propriu, e un motiv mai mult să fie susținute cu persistență. Așa se explică că mulți încăpățânați se cred «oameni de principii».

De fapt, încăpățânarea e cu totul altceva decât vrea să pară sau apare în ochii celui afectat de dânsa. Pe când ea are aerul unei voințe energice, ce se impune cu tăria evidenței; în realitate, e tocmai din contră o slăbiciune a voinței, o incapacitate de sforțare, o neputință de a voi. De aceea *Dugas* o compară cu *abulia*, și cu drept cuvânt. Deosebirea e — adaugă el²⁾—că pe când *abulia*, impropriu numită astfel, nu e decât neputința de a lucra, încăpățânarea e adevărata neputință de a voi. Într'adevăr, dintre cele două elemente ale voinței, elementul intern, intențional și elementul extern, traducerea în act, cel dintâi e care predomină în încăpățânare. Încăpățânatul se preocupă prea puțin de rezultatele la cari l'ar putea duce părerea sau hotărârea sa; principalul e pentru el să și salveze «convingerea».

Din punctul de vedere al judecării, încăpățânarea e

de asemenea o slăbire, o împiedecare, cel puțin momentană, a puterii de a judeca, de a controla, de a compara judecățile. Judecata pierzând atunci căldura convingerei, pierde orice influență de determinare asupra voinței. Ideia, starea de conștiință, pe care o susține încăpățânatul se impune întocmai ca o idee fixă neadmițând nici o contrarietate.

II

Dar dacă încăpățânarea e în același timp un vițiu de judecată, ca și de voință, nu este în totdeauna și una și alta cu o egală intensitate. Uneori, ceace predomină e vițiul de judecată și el aduce și pe cel de voință,—cum e în încăpățânarea provenită din cauza îngustimei minții, alte ori, din contra, vițiul de voință, e cel ce predomină.

Încăpățânarea câte-odată nu întunecă cu totul judecata și controlul ideilor; cel afectat de dânsa și dă seama, în mod mai mult sau mai puțin vag, că ceea ce susține el se poate să nu fie tocmai just sau rațional, dar anume motive ca amorul propriu, vanitatea, nu'l lasă să și mărturisească eroarea, odată ce a apucat să persiste într'o idee. De cele mai multe ori însă, individul nu și dă seama de absurditatea sau inexactitatea părerei ce susține; încăpățânarea aceasta e o încăpățânare spontană, propriu zisă, ea prezintă cu deosebire caracterele ce le-am schițat și de ea ne vom ocupa în special.

Care sunt cauzele încăpățânării?

Examinând cu atenție, cred că se pot grupa în trei categorii. Cauze de natură *intelectuală*, de natură *afectivă*, și de natură *volitională*.

* * *

În prima categorie intră *îngustimea minții*, și *strângerea orizontului intelectual—cultural*.

Prima cauză e mai mult un defect natural de organizație, sunt oameni inzestrați de la natură cu o foarte mică doză de inteligență. Ei bine, oamenii mărginiți sunt cei mai expuși să devie încăpățânați. fiind că lor le e greu, dacă nu imposibil, să stea să compare judecățile între ele pentru a vedea care e cea mai evidentă. După ce au primit o părere sau o judecată ca bună, li se pare că ea scapă ori-cărui control, mai ales dacă se mai adaogă și amorul lor propriu, care îi face să creadă că judecata lor e impecabilă. Și lucru curios, că oamenii aceștia mărginiți, sunt de cele mai multe ori și cei mai îngâmfați.

Altădată, imposibilitatea de a judeca, de a compara, de a analiza, poate să provie nu dintr'un defect natural, ci din cauza strâmpimei orizontului intelectual, provenită din *lipsa de cultură*.

Oamenii incuți nu și schimbă așa de ușor părerile, fiindcă viața lor ajunge să devie cu timpul un fel de automatism. Ori ce om se naște pe lume cu oarecare tendințe moștenite dela părinți și de la strămoși. Apoi viața de familie, viața de toate zilele, îi impun anume principii, anume norme—tradiții sau obiceiuri, pe care el le primește fără nici un control, numai întrucât vede că sunt primite și de ceilalți semeni ai săi. Aceste tendințe înăscute, acest conglomerat de norme,

1) *Dugas*. L'entêtement. „Revue Philosophique“ 1901, vol. I.

2) *Dugas*. Ibid.

primite deagata — și care adese ori nu sunt decât prejudecăți și superstiții — fac pe individ să se învârtască în mediul său ca un fel de automat, căruia îi rămâne prea puțină spontaneitate. Cultura vine în acest moment să salveze pe individ; dacă individul rămâne străin de dânsa, intră fără să vrea în moara comună a pasivității și automatismului. Cată să convingi pe un om incult, care a trăit și s'a învârtit într'un asemenea mediu, într'un cerc așa de îngust, că cea ce crede sau susține el e greșit și dacă nu te va considera ca dușman te va privi cel puțin cu neîncredere. Cine nu cunoaște încăpățânarea țăranului, care de multe ori e considerată ca o rea voință, pe când de fapt, nu e decât o neputință de a judeca și voi. Dacă ai toată dragostea să-i arăți că cece crede sau susține el e irațional sau absurd, dacă vrei să-l faci puțin să judece, el îți răspunde uneori cu ironie, alteori cu resemnare: «O fi boerule, dar așa am apucat!».

Omul cult e greu să se afle în această situație, fiind că el a putut deveni în stare să-și dea seama de nețemeinicia și de ridiculul mistic în care sunt învăluite uneori prejudecățile și mai ales superstițiile ce apasă pe omul incult. Omul luminat, știe să dea superstițiilor —adică erorilor de credință—și prejudecăților —adică erorile de judecată—adevăratele lor valoare. Apoi, de cele mai multe ori, omul cult este gata să primească o părere nouă, când argumentele cu care e susținută îi adevăresc certitudinea. Cultura științifică, pe care și-a însușit-o, l'a putut face să vadă că toate cunoștințele omenești sunt relative, că omul nu poate atinge adevărul absolut, că în fine, cece e adevărat azi, e foarte posibil să nu mai fie mâine.

* * *

Cauzele de natură afectivă ce produc încăpățânarea, ar putea fi orice pasiune, care având caracterul de a fi unilaterală și de a stăpâni conștiința, aduce mai în totdeauna o întunecare a dreptei judecăți, mai ales când e vorba de idei ce se opun pasiunii predominante. Pasiunea care însă cu deosebire e indicată să aducă încăpățânarea, este *exagerarea amorului propriu* cu diferitele ei nuanțe; *ambitiție* și vanitatea sau *ingâmfarea*, în special.

Ambitiția poate aduce uneori încăpățânarea, când este dusă la exces. Un om ambițios, pentru a nu se umili să cedeze în fața unuia pe care și-l crede mult inferior, e în stare să susțină uneori idei de care el însuși își dă, mai mult sau mai puțin vag, seama că sunt exagerate. Dar încăpățânarea aceasta, ce provine din ambiție, e mai în totdeauna nu o încăpățânare propriu zisă, ci o încăpățânare improprie, al cărui caracter l'am văzut: de a nu întuneca cu totul judecata pentru a nu simți de loc nețemeinicia ideii. Negreșit că dacă împrejurările se repetă și ambițiosul nu caută să se corecteze, pasiunea poate întuneca cu totul judecata relativ la anume idei, încât încăpățânarea lui să devie o încăpățânare propriu zisă. Noroc că ambițioșii sunt de cele mai multe ori oameni inteligenți.

Ingâmfarea e însă mai periculoasă, de oarece e mai exclusivă și mai certată cu judecata. Omul îngâmfat

are darul de a ridica nimicurile — printre care uneori intră și persoana lui! — la o importanță nemeritată și din contra, de a considera lucrurile serioase cu multă indiferență și chiar cu dispreț. Cu alte cuvinte, judecata acestor oameni e foarte superficială, deci foarte expusă să se înșele. De cele mai multe ori, părerile sau hotărârile lor vor fi nefundate și ce e mai grav, foarte greu de combătut atunci când le măgulește vanitatea.

Așa dar, în primul rând, deliberarea nu va fi serioasă la acești oameni; o părere sau o hotărâre li se impune foarte ușor cu aerul evidenței, când e vorba să le gâdile și vanitatea. Apoi, lenea ce le-a caracterizat judecata și care i-a făcut să prefere o părere sau o hotărâre, fără multă chibzuință, se va comunica voinței lor și le va face cu neputință orice sfortare de a voi în alt sens decât acela al îngâmfării personale.

Ori, deliberare pripită, incompletă, incapacitate de a controla judecățile și neputința de sfortare pentru a voi în altfel, nu sunt decât caracterele încăpățânării.

* * *

Cauzele de natură volițională sunt și ele la rândul lor niște defecte de voință, care prezentând caractere apropiate de ale încăpățânării sunt mai apte s'o provoace. Așa sunt: *autoritarismul*, *absolutismul voinței* și *capriciile*.

Ideia de autoritate implică conștiința a totputerniciei voinței unei persoane și a superiorității sale asupra altor persoane pe care le conduce. Persoana cu autoritate poate face în ramura ce o conduce, cu inferiorii săi, ce vrea, neavând să ție seamă decât de legile sau regulamentele referitoare la acea ramură și de rațiunea sa. Desigur că chiar în limitele legii, puterea unei persoane ce deține autoritatea e destul de mare, mai ales având în vedere că legile sunt și cam elastice. De aceea îi trebuie cuiva multă rațiune, multă dreptă judecată pentru a nu lua voința sa drept o lege absolută și a nu cădea din autoritate în *autoritarism*.

Autoritarismul e libertatea absolută a voinței, e mai bine zis despotismul voinței degajată cu totul de deliberare, e voința care nu are nevoie să se motiveze, de oarece își are rațiunea în sine însăși: *vreau fiindcă vreau*. Ori, cum încăpățânarea e o voință cu o deliberare foarte incompletă, autoritarismul sau absolutismul voinței e foarte nemerit să aducă încăpățânarea, mai ales dacă avem în vedere că de cele mai multe ori, oamenii autoritari sunt și încrezuți sau îngâmfati.

E caracteristic în această privință autoritarismul și încăpățânarea pe care o poate provoca disciplina militară. Această disciplină, așa de oarbă, care nu vrea să știe de rațiune, al cărui principiu fundamental este «ordinele se execută, nu se discută» își poate avea binefacerile sale din punctul de vedere general-național, dar mai în totdeauna asupra indivizilor are efecte funeste. Ea, sau produce automați incapabili să gândească și să voiască, sau — și de cele mai multe ori ca o reacțiune — autoritari și încăpățânați ce voesc să-și impue voința lor ca niște adevărați tirani. Unde se poate mai bine observa acest lucru e acolo unde nu intervine cultura pentru a mai lumina puțin mintea.

și a face cu putință intervenția judecătii, adică la ofițerii inferiori. Tipici au rămas în această privință celebrii «wagmiștri». Ceeace e mai curios, e că de multe ori ei provoacă la discuție pe soldații mai culți din regiment, iar când sunt infundați de aceștia se încapățânează și recurg la autoritate, amintindu-și «că sunt superiori».

A doua cauză de natură volițională care spuneam că poate aduce încapățânarea, o constituiesc *capriciile*.

Capriciile acestea sunt foarte periculoase, de oarece dezordonează voința și alterează caracterul. Cine nu știe cât de rău-făcător efect poate avea alintarea sau *răsfățarea* copiilor, care favorizează în cel mai înalt grad nașterea capriciilor. Mulți părinți își închipuiesc că copiii lor sunt niște păpuși delicate cu care trebuie să umbli cu binișorul pentru a nu le deranja mecanismul. De aceea, toate dorințele, toate capriciile lor, sunt ordine pentru părinți. Cu timpul, acești copii devin niște mici tirani; ei se obicinuesc cu ideea că nu li se poate refuza nimic, că orice voesc și cred ei, așa și trebuie să fie în realitate. Neobișnuindu-se să fie contrașiși, orice contrazicere mai târziu, în loc să-i facă să-și controleze părerile îi va contraria și îi va face să persiste cu încapățânare în ideile lor greșite.

Așa dar, satisfacerea capriciilor e foarte potrivită pentru a aduce încapățânarea. Mai greu e când aduce încapățânarea nu la copii, ci la adulți, la femei mai ales, de oarece ele sunt mai expuse să devie capricioase, atunci când o alintare prea mare din partea soțului le face să-și formeze o prea bună idee de persoana lor.

Capriciile sunt de cele mai multe ori izvor de încapățânare, după cât observ, din următorul motiv: și capriciile ca și încapățânarea sunt o voință incompletă, o voință la care deliberarea e foarte imperfectă. Voința adevărată presupune o deliberare serioasă, o cântărire a motivelor *pro* și *contra* și o hotărîre care va fi conformă armonizării tuturor tendințelor ce caracterizează pe individul care a deliberat. Această armonizare a tendințelor va da norma directivă de conduită și va contribui a forma ceea ce cheamă caracter. Ei bine, la omul capricios, nu există această armonizare a tendințelor, ci o singură tendință, o dorință, o impulsune se impune cu tărie și cere să fie satisfăcută; orice motive i s'ar opune, sunt superficial examinate și repede înlăturate.

Aceste capricii aduc de cele mai multe ori încapățânarea, de oarece obișnuiesc voința cu puțină deliberare, cu puțină gândire, adică cu o emancipare de judecată, cu o independență care va aduce cu timpul slăbirea și neputința de a voi.

Ce remedii s'ar putea găsi în contra încapățânării?

N'avem decât să privim cauzele ei. Desigur că încapățânarea provenită din pricina îngustimei minței n'are leac. Cea provenită însă din cauza lipsei de cultură își poate avea negreșit caracterul în lățirea cât mai întinsă a culturii, mai ales pe la sate, unde superstițiile favorizează așa de mult acest defect al spiritului. Ignoranța face cele mai multe victime și de aceea trebuie să luptăm serios ca s'o înlăturăm în masele cele mai de jos ale poporului.

Incăpățânarea provenită din cauze afective, din cauza vanității mai ales, precum și cea provenită din cauza capriciilor, nu putem s'o înlăturăm decât printr'o educație solidă, care fără a fi prea aspră trebuie să știe totuși să păstreze măsura. Răsfățarea, alintarea peste măsură e o dragoste rău înțeleasă și puțin cam egoistă, căci printr'insa nu te preocupi de ființa ce-ți face plăcere decât *intru cât îți face plăcere*, fără a te preocupa serios de soarta ei.

În privința încapățânării, provenită din autoritarism, nu văd alt remediu decât tot lărgirea cât mai mult a culturii, care singură va fi în stare să împiedice sectarismul și îngustimea de spirit provocată de ideea de autoritate, rău înțeleasă.

Așa dar, cultura și educația cred că sunt cele mai bune arme în contra încapățânării, atunci când ea nu are o cauză prea înăscută, prea greu de combătut. Să nu uităm că chiar în limbajul comun, încapățânarea nu prea se asociază cu o bogată inteligență; nimeni nu zice «încapățânat și... inteligent». Omul inteligent e greu să fie încapățânat; el e cel mult ambițios și dela ambiție la încapățânare e o oarecare distanță.... Când zici de cineva că e de o ambiție până la încapățânare, însemnează că dreapta lui judecată nu mai e destul de limpede și că nu-l mai privești cu aceiași considerație cu care privești pe omul cu adevărat ambițios.

MIHAIL IONESCU-MIOZIN

LITERATURA

ASSUNTA SPINA

Era ceasul apusului și tăcerea oamenilor și lucrurilor obosite puneă capăt unei zile jalnice, sure de Februarie. Intunerecul se lăsă repede și pătrundeă în case. Toate ușile dela stradă se deschiseră una după alta, și cea din urmă lumină rece a zilei făcu să licărească, în biete case cu mobile sărăcăcioase, câte o icoană înaintea căreia îngălbenea flacăra mică a unei candelă.

Assunta Spina deschise ferestrele și târându-și un scaun în prag, rămase câtăva vreme în picioare lângă el, cu mâna stângă pe spetează, iar cu dreapta bătând toba în geam. În fața ei, piața singuratecă Sant' Aniello Caponapoli, se întindea între casele înalte, între biserică și zidul cel alb al institutului anatomic. În fund, arcul din capul uliței San Gaudioso părea o poartă mare deschisă ca o căscătură peste întunerecul care cuprinsese acum toată ulicioara. În depărtare, răsunau clopotele unei turme de capre care nu se vedeau și care veneau poate din strada d'Atri, sau care se resfraseră, ca să lingă zidurile acolo, la Regina Coeli. În piața Sant' Aniello cățiva copii se jucau în șanț, sub arborii goi de ale căror crăci se ațârnau frânghii pentru uscatul rufelor. Copiii alergau, fără țipete; câte odată un răs argintiu răsună în tăcerea serii, sau un glas ascuțit de copil. Doi logodnici se priveau dela ferestre, trimițându-și tăcuți unul altuia căldă duișie a ochilor.

Deodată un clopot începu să sune, și lângă casa Assuntei, oprindu-se din măturat, donna Rosa, văduvă, sprinjindu se în mătură, își făcu cruce.

— Ah!—suspină—Doamne iartă-mă! Bună seara Assù!

Ea răspunse:

— Bună seara...

Și salută încet cu mâna.

Văduva ieși în stradă și se apropiè, târând mătura în urma sa.

— Ce faci?

— Cum dă Dumnezeu—răspunse la Șpina.

— Vai, dar ce față ai?

— Cum, ce față?

— Ți s'a înlâmpat ceva?

— Mie? Nimic! Dar de ce? Ce am pe față?

Și se privi în geam; chipul i se vedea nelămurit.

Văduva începù să râdă.

— Ei, nu te speria; mi s'a părut. Poate fiindcă nu te-am văzut de ieri...

Și câtând spre cer zise:

— O fi din pricina felinarului. Oi fi și eu galbenă.

Pe când cealaltă visă încă cu ochii deschiși și nu răspundeă, văduva se întinse, lăsă apoi brațele să-i cadă în jos și șopti între un căscat și o oftare:

— Ah! Doamne, Doamne, dă-ne puteri!

Se învârti pe călcăie, câtă spre cer încă odată și apoi, întorcându-se încet către la Spina:

— Vrei să-ți spun drept?—ii zise—măine este sărbătoare și, dacă aș fi în locul d-tale, m'aș duce la țară.

Assunta Spina strânse din buze și dădu din cap cu durere.

— D-ta știi necazurile mele, donna Ro'. De țară îmi arde mie acum?

— Ai dreptate.

Assunta își suflecă mâneca și își arătă încheietura mânei stângi.

— Uite, mi-au rămas numai oasele...

— Dar el ce vrea să facă?

— Ce vrea să facă? Știu eu ce vrea să facă...

Nu poștești înăuntru?...

— Nu—zise văduva întorcându-se și aruncându-și ochii spre ușa ei—am rufe de călcat și mașina e încinsă. Ei, dar ce-ți spune?

— Zice că sunt nebună și că el niciodată nu ia apă dela două puțuri.

— Toți sunt la fel!—șopti văduva și își mai aruncă odată ochii spre ușă.

— Ascultă, donna Ro'—izbučni la Spina, albă ca hârtia și tremurând din tot trupul—Eu știu că ar trebui să fiu arsă de vie, colo pe piață, într'un butoi cu păcură, pentru ceia ce i-am făcut lui Ferdinando al meu, care m'a iertat de cinci ori, de cinci ori, câte degete am la mână... Știu... Și mă închin în fiecare seară și mă rog Maicei prea Curate de acolo din firidă să nu mă pedepsească strașnic ca pe altele...

— Doamne!—întrerupse văduva—Doamne ferește!...

— Ar fi mai bine; uneori mă rog să mă lase să mor. Zic: ia-mă Maica Domnului! Ferdinando să se însoare cu alta. N'avem copii, n'are cine să mă plângă.

Văduva tot mormăia.

— Doamne, Doamne! Parcă nu-mi vine să cred...

— Donna Rosa, dă-mi un sfat!—zise la Spina, apucând-o de braț și strângând-o cu putere—spune-mi ceva!...

— Fiica mea, ce pot să-ți spun? Ți-o fi făcut cineva farmece?

La Spina îi lăsă brațul și îi zise cu mânie:

— Tot mai credeți voi într'astea? Farmecele sunt aici... Și puse mâna pe piept în dreptul inimii.

— Dar cum se poate Doamne!...

— Am lăsat fierul încins—zise văduva—iartă-mă...

II

La Spina se așeză în prag, cu coatele pe genunchi și tâmplele în mâini. De departe se auzea un clopot care încetul cu încetul creștea tot mai deslușit. De odată o capră albă sări din ulița Incurabililor și îndată după ea urmă o trupă de capre care behăiau. Ciobanul trecu pe dinaintea Spinei, cu bâta pe spinare, fluierând.

— Assù, vrei lapte?

— Măine zise ea, fără să se miște.

Apoi, ridicându-se repede:

— Emilia!—strigă—Emi!...

O fetiță se apropiase de cișmea și pusese gura la cană. Vântul îi lua apa, alungându-i-o dela buze. Fetița nu se lăsă și se udase toată.

— Ce sete! — zise, întorcându-se și ștergându-se cu șorțul pe obraz.

— Assunta o apucase de mână și o târă în casă.

— Ce ți-a spus Sofia? Te-a trimes la mine, nu e așa?

— Da; ni-a spus: du-te la donna Assunta la Caponapoli..

— Și ce ți-a mai spus?... Haide!

— Mi-a dat asta.

Era un petec de hârtie, marginea albă a unei gazete, pe care era scris ceva cu creionul.

— S'a udat la cișmea—își ceru iertare copila.

La lumina lămpii Assunta citi, cu glasul tremurat:

„Persoana ia pe una din Soccavo și au rânduit totul.“

Ingâlbeni; își întinse mâna spre marginea patului și se sprijini.

Fetița așteptă.

— Ce să-i spun?

La Spina se trântise pe un scaun și ținea ochii închiși, speriată ca omul rănit care leșină când vede sângele curgându-i. Fetița mai zise odată, neștiutoare:

— E vreun răspuns? Ce trebuie să-i spun?

— Că bine — îngână — Și mulțumesc și... cu bine... Cealaltă ajunsese pe prag. Dar se întoarse repede spunând:

— Plouă:

Își trase broboada peste cap, își ridică fusta și fugi cu un strigăt prin vânt și ploaie.

La Spina duse biletul la gură și începù să-l rupă în vârful dinților, scuipând cu mânie bucățele în toate părțile.

III

Un glas puternic de bărbat întrebă:

— Măncăm? Hai repede, că mi-e foame. Și un om se plecă spre vatră, întinzând mâinile spre jăratec. Ridică de pe oală capacul și aburul mirositor al ciorbei țâșni în odaie. Oala începea să dea în clocot.

Glasul puternic zise:

— Să o iau?

Și o față păroasă, cu barba mare, înroșită de foc se întoarse.

La Spina întindea fața de masă.

— E rece—zise ea.

— Tot una e, caldă sau rece tot acolo merge. Și se bătea peste pânțele.

Se așezară unul în fața altuia și bărbatul începui să soarbă ciorba.

După trei sau patru linguri ridică ochii din strachină.

— Dar tu ce faci? Nu mănânci?

Dânsa, pe gânduri, cu sprâncenele încruntate, sta nemișcată. Răspunse, ridicând din umeri:

— Nu mi-e foame.

Și adause îndată:

— Imbucai ceva cu văduva.

Urmă o lungă tecere. Pe când zidarul muia pâinea în ciorbă și o scotea cu mâinile lui mari și pline încă de var, deodată femeia îl vesti, încet:

— Peppino croitorul se însoară cu una din Soccavo. Bărbatul o privi mirat. Părea că nu pricepuse.

— Cum? Cine ce însoară?

Ea spuse încă odată, așintindu-și ochii adânci și negri asupra lui:

— Peppino croitorul... ia pe una din Soccavo... Au rânduit toate.

El rămase mut. Dar era lovit; cercă de mai multe ori să răspundă, fără ca buzele să poată scoate vreo vorbă. În sfârșit, fără să ridice ochii, găsi ceva. Zise încet.

— Ei, și ce-mi pasă mie?

— Mie îmi pasă — zise la Spina.

Se priviră o clipă. El, cel dintâi, își întoarse ochii, își turnă un pahar plin cu apă, îl bău pe nerăsuflăte, apoi își puse iarăși coatele pe masă. Răcâi câțva timp fața de masă cu degetul, înșiră în rânduri câteva gogoloașe de miez de pâine, apoi le amestecă, curăță fața de masă cu palma lui mare și întinse mâna în lat pe masă, privindu-și degetele scurte și noduroase.

Assunta mai spuse odată:

— Ai auzit? Mie îmi pasă. Ți-o spun ca să te umpli de necinste...

Atunci el, peste masă, întinse brațul și îi puse mâna lui grea peste umăr. O întrebă, liniștit.

— Iar începi?

— Oh!—zise ea—de acum s'a isprăvit...

Bărbatul se ridicase și umblă cu pași mari prin odaie. Intorcându-se dela fereastra prin care aruncase o privire repede în strada întunecoasă și pustie, se oprî în fața femeiei.

— Ascultă. Ce am făcut eu pentru tine, n'ar fi făcut nici Dumnezeu care ne-a născut. Dar tu nu te-ai cumințit niciodată, și asta e a patra oară că îți întind mâna și tu mă muști. Când trec pe stradă, lumea îmi râde în nas. De acuma rușinea noastră o știi toți...

Înălță brațele, urlând ca un nebun:

— Toți! Toți o știu!...

Își lovi fața cu palmele, de două, de trei ori, puternic, și se apucă cu mâinile de păr.

— Maică prea Curată!—strigă către icoană.—Azi este vineri...

Dar nu avu vreme să isprăvească. Ușa se deschise și un om închizându-și umbrela, zise din prag:

— Bună seară la toată lumea...

— *Sangue di Cristo!* urlă Ferdinando. Și puse mâna pe ceva care strălucea pe vatră. Croitorul bălbăi:

— Don Ferdinando... ascultă!... Ah! Maica ta!...

Și subt lovitura uriașului, care i se aruncase în spate cu o înjurătură, căzui între pat și perete. La Spina își acoperi fața cu mâinile. Loviturile urmau. Zidarul, orbit, părea turbat:

— Asta e pentru mine, asta e pentru femeia din Soccavo, asta e pentru Assunta!..

Și după fiecare lovitură venea o horcăială înăbușită.

— Din colț, la Spina se rugă:

— Destul!...

Și zidarul uriaș, ca și cum ar fi urmat să i se supună, se ridică, plin de sânge de sus până jos și aruncă cuțitul. În spatele lui era ușa. Încet, se întoarse și ieși în stradă. Ușa se închise.

Dar începuse zarvă mare pe piață. Văduva striga din ușa ei:

— Săriți! săriți!

Din ulița San Gaudioso sosea patrula de jandarmi, care se întorcea dela Vico del Sole. Piața se umplea de lumină; pe la ferestre luminile se aprindeau, altele străluciau printre pomi.

— Unde e? Unde e?—întrebă brigadierul.

Văduva arătă casa Assuntei.

Brigadierul porunci:

— Doi oameni înainte.

Și împinse ușa. Trupul croitorului era întins dealungul, nemișcat. O baltă neagră i se întindea subt spinare și subt cap.

— *Sagrestia!* — murmură brigadierul.

Și, privind de jur împrejur în odaie:

— Cine e aici?—strigă—Cine l-a omorât? Atunci din colțul patului, la Spina înaintă. Ținea în mână cuțitul plin de sânge și îl arătă.

Își puse mâna pe piept și zise deslușit:

— Eu, domnule brigadier.

SALVATORE DI GIACOMO
(Tradus din italienește de M. A.)

NOTE ȘI DISCUȚIUNI

ECOURI DELA EXAMENELE ȘCOALELOR PARTICULARE

— *Impresiile unui indiscret* —

Profit de rubrica deschisă în Noua revistă română, pentru expunerea chestiunilor mai de seamă cari se pot agita cu privire la învățământul nostru și fac aici câteva observațiuni asupra examenelor de fine de an din școlile particulare.

Cât ar fi luptat dascălul în primele clase primare, întrebuintând tot meșteșugul său didactic, pentru a arăta copiilor egala însemnătate pe care o au toate anotimpurile unui an — sălășluite din înalta înțelepciune cerească; — cât și-au trudit imaginația — și poate o vor mai trudi încă — poezii, spre a cântă frumusețea egală și bogăția deopotrivă răspândită în natură în fiecare anotimp; totuși, cel mai oșibil timp al anului, cel mai bogat izvor de neliniște sutlească, pentru școlari, rămâne începutul verei,

luna Iunie, cu nesfârșitele torturi, examenele, adevărate loterii și exerciții de memorie, într'un cuvânt încheierea bilanțului unui întreg an de trudă și muncă încordată.

Dacă în școalele statului o dispoziție ministerială a suprimat examenele, lăsând ca promovarea din o clasă în alta, să se facă pe temeiul cunoștinței ce are profesorul despre elevii săi, din cursul unui an de învățatură; în școalele particulare, ministerul, în așteptarea unei *mult trâmbițate și mult încercate* reforme a învățământului particular a găsit că e bine să-și menție exercitarea suveranului control asupra acestor școli tot prin examenele de fine de an.

Chestiunile cari se pot ridica, în privința controlului pe care statul îl poate exercita asupra învățământului particular: Are statul un drept de control? Până unde poate să se întindă acest drept? care sunt mijloacele prin cari statul îl poate exercita în mod mai eficace, fără să aducă vre-o știrbire drepturilor individuale, stabilite și garantate prin diferitele legi organice? — sunt puncte cari necesitează o serioasă și amănunțită examinare și asupra cărora vom reveni, cu ocazia din nou anunțatei reforme — dacă *maturul corp* va îngădui aducerea ei în discuțiune...

Deocamdată, voi încerca să fac câte-va obiecțiuni asupra modului cum se exercită acest control și ca o consecință, să evidențiez unde este adevăratul izvor al neliniștei și de multe ori țeroarei ce chinuște lumea școlărească în luna examenelor.

* * *

Examenle anuale, rămasăși a legii din 1864, instituite în scopul ca profesorul să-și dea seama «întrucât elevii și-au apropiat suma de cunoștințe predate într'un an școlar» au devenit, în ultimul timp adevărate *examene făcute asupra memoriei elevilor*.

Cu treptata introducere a metodelor noi de învățământ în întreg învățământul secundar, profesorii pot din cursul anului să-și dea seama de aptitudinile școlarilor, de gradul de asimilare a cunoștințelor predate și pot deci conștiincios efectua selecțiunea fără examene. *Controlul anual* al examenelor putea să dispară și a și dispărut.

Trebuește însă, să amintesc un fapt: acei cari făceau aceste examene erau, se înțelege, *profesorii respectivi*.

Cu toții ne aducem aminte de groaza ce ne cuprindea când în 4 zile—intervalul dela 1—5 Iunie—trebuiau revăzute toate materiile unei clase, pentru a putea satisface cerințelor examinatorilor.

Cu școlile particulare lucrul se schimbă. Nu știu căruia fapt se datorește credința, destul de frecventă, în sufletul profesorilor dela stat, că în școlile particulare nu se învață nimic, că e numai o spoială de câteva zile înaintea examenelor, deși sunt multe institute particulare cari dacă nu întrec în preparare școlile statului, se țin cel puțin la același nivel. De aici decurge *severitatea excesivă* cu care se prezintă mulți membri ai acestor comisii și *forma de tortură* pe care o iau aceste exerciții de circ în cari profesorul se încearcă, de cele mai multe ori, să arate școlarilor că *el sare mai departe*.

Pe temeiul unor articole de regulament ministerul numește comisii de examinare, alegând membrii din profesorii titulari cari nu predau lecții în școli particulare.

Preocupat de marea grijă a înlesnirii unei serioase selecțiuni, considerând că profesorii pot avea oare care relațiuni sociale, în orașele unde profesază și ar putea influența dăunând selecțiunea, a găsit că e bine să schimbe profesorii, mutându-i în diferite orașe. La București d-ex. a adus profesori din alte orașe ale țării și în provincie a trimis profesori din București.

Dar să vedem cum se fac aceste examinări la școalele particulare.

În loc ca profesorul clasei, acela care cunoaște fie care individualitate, să arate membrului din comisiune care e măsura în care a putut realiza în decursul unui an *desideratele programului*, potrivit cu aptitudinile sufletești ale fiecărui școlar, vedem pe membrul comisiei, cu *programa alături*, în disprețul celor mai elementare cunoștințe pedagogice, necunoscând întru nimic clasa, dedându-se la verificarea programului în chipuri de multe ori revoltătoare.

Nu zic că aceasta se petrece de regulă, dar de multe ori ne este dat să asistăm la asemenea *exerciții*.

Exemplificarea cred că nu e grea, fie care poate să-și aducă aminte unul sau altul din cazurile cari nu se poate să nu-i fi trecut pe dinainte.

Cazul recent de sinucidere pe linia ferată, a unui elev dintr'un institut din capitală, rămas corigent la matematică mă face, să mă gândesc la pretențiozitatea neîntemeiată, a multor profesori de matematică, în examinarea și aprecierea elevilor. Poate elevul să fie eminent la istorie, la limbile maternă și moderne sau clasice, poate să aibă adevărate dispozițiuni literare sau artistice, dacă nu a izbutit să spue *din memorie*, cât face de 14 ori 25, sau orice alt calcul mintal este un elev asupra căruia planează *repetarea* clasei, sau corigența, în cel mai fericit caz.

Aceasta mă face să amintesc o anecdotă. E vorba de un întreprinzător, care în progresul continuu al afacerilor sale industriale simte trebuință să-și dea seamă exact de situația sa financiară și găsește soluțiunea în angajarea unui contabil care să-i păstreze exacta socoteală a finanțelor. Toți candidații propuși au fost supuși la niște socoteli elementare de calcul—cele patru operațiuni, a adună d. ex. 7 și cu 12 și altele similare;—chestiunile fiind de multe ori prea ușoare, candidații se mulțumeau a face operația mintal și a enunța rezultatul. Toți aceștia nu au convenit întreprinzătorului și i-a respins. Ultimul candidat care a luat creionul și a făcut socoteala pe hârtie acela a fost admis.

Un caz de limba latină. O elevă în ultima clasă— a VIII-a la lucrarea scrisă având să facă o traducere din românește în latinește, face cea mai bună temă care s'a făcut în serie.

Profesorul examinator mai mult de cât mulțumit remarcă lucrarea și o distinge notând-o cu zece— singurul zece acordat.

La oral însă, după traducerea dintr'un autor clasic urmează mai multe chestionări de sintaxă, natural cu respectivele aplicațiuni practice; la o declinare eleva obsită, greșește un caz, momentul de oboseală se repetă, survine o a doua greșală de declinare, a treia... profesorul se convinge că eleva nu știe a declina, o notează cu *trei (!)* la proba orală. Eleva e respinsă... gloria clasicizmului salvată!

Ceeace este de asemenea de semnalat este că de multe ori mi s'a întâmplat, să văd membri din comisii cu prea puțină sau nici o pregătire pedagogică, având să examineze clase pregătite, dacă nu de unii din cei mai de seamă profesori secundari, dar de elemente mult superioare și bine obicinuite în mânăuirea noilor metode de predare.

Elevul obicinuit ca în învățământul istoriei d.ex. memorarea datelor să cadă în privința importanței, pe a doua linie, va fi complect dezarmat și apreciat nul, de către tânărul doctor în litere dela Paris — profesorul examinator — care îl va chestiona numai date și încă date mai fără însemnătate. Iată o formă nouă de interogare, necunoscută până acum în lumea pedagogică; ce s'a întâmplat la 1615 în Europa Domnișoara? sau, la clasa I-a secundară: în ce constă civilizația unui popor?

Dar un alt caz. Profesorul de geografie, întorcând pe elev cu spatele la hartă, îi cere să-i spue drumul pe care l'ar urmă mergând din jud. Gorj în jud Bacău și toți munții, dealurile și apele ce va trece!

Dacă vă gândiți că manualul de școală al profesorului S. Mehedinți, cartea de geografie pentru clasa a III-a secundară cuprinde pe o pagină — după spusele de aci a d-lui Z. Bădeanu — (No. 7 al Nouei rev.-rom.) nu mai puțin decât patruzeci de nume proprii de munți, râuri etc. și acest manual se socotește ca cel mai bun, vă puteți închipui, cu alte manuale ce salturi mortale la dublufus, trebuie să facă elevii la acest examen.

Acum 15 ani, când nici vorbă nu era în învățământul secundar de metode de predare, profesorul achitându-se de îndatoriile sale, indicând numai până unde va fi lecțiunea viitoare, înțelegeam, să găsim un profesor de geografie, care să ceară să-l ducem cu trenul dela Calafat la Botoșani, d-ex spunându-i județele, munții, dealurile, apele ce trecem și stațiunile de cale ferată pe unde se va opri trenul. Azi însă, când tu minister vrei să-ți exerciți suveranul control asupra mersului învățământului privat, un prim lucru trebuie să știi: că acei ce vor examina te vor reprezenta și cu profesori numiți numai pe temeiul simpatiilor politice, — dacă nu, de multe ori, cum sunt cazuri azi pentru răsplătirea neprețuitelor servicii extra-școlare, sau pe considerente filantropice profesori cari sunt de parte de a mai ști ce însemnează astăzi pedagogicește a se preda o materie, — nu faci decât să disc reditezi însemnătatea și necesitatea controlului. Dar pentru că e vorba de geografie, să amintesc chestiunea pusă unei eleve, în anul trecut la examenul de clasa III-a secundară, de către un ilustru... profesor de geografie: — ce vânt bate în cișmigiu Domnișoară?...

Nu pot să nu relev un caz foarte însemnat, petrecut la un examen de caligrafie într'o școală din București.

Unui elev dându-i-se să scrie o pagină de caligrafie, sub supravegherea profesorului, execută o lucrare nu numai corectă și exactă, dar artistică; profesorul e mulțumit. Firesc ar fi fost, ca școlarul să-și capete nota egală meritului său și să treacă mai departe. Dar nu s'a petrecut așa; profesorul examinator, convins că în școlile particulare nu se învață nimic, începe să chestioneze pe elev teoria caligrafiei...

Nu știu, în ce programă de școală europeană va fi văzut profesorul nostru, că se învață la desemn și caligra-

fie teorie; programa noastră, după cât știu, prevede în toate clasele numai exerciții, sub o formă sau alta.

Dacă se găsec în comisiunile particulare profesori cari își iau prea în serios specialitatea pe care o reprezintă — de obicei profesorii de matematică, latină și istorie —; dacă întâlnim profesori cari nu mai sunt în curent cu noile transformări ale școlii; avem adevărate petreceri în unele comisii, cu profesori cari nu-și cunosc materia pe care o vor examina.

Un profesor de română, chemat să examineze Logică. E drept, în Universitate a urmat un curs de logică, pe vremuri; micul manual de logică, al d-lui T. Maiorescu, îi e la îndemână; o zi liberă și îl învață din nou. Examenul e gata. Așa e, dar logică nu se învață, ci se înțelege și se judecă. De aceia s'a întâmplat — mi se spune — că în niște asemenea condiții de examen, elevii să ia sfera noțiunii drept conținut și conținutul drept sferă. Profesorul mulțumit, conștient de împlinirea datoriei, trece toată clasa. — Nici nu se putea astfel.

Dar ca pe un candidat pe care comisiunea de examene de capacitate pentru profesorii secundari îl găsește nul și îl respinge — e vorba de limba franceză — să-l trimeți să examineze limba franceză, pentru că e D-r în filosofie dela Paris și găsești că știe franțuzește prin sine însuși, nu găsiți că e amuzant? Sau pe un altul; prin faptul că a urmat studii în Germania, că a audiat cursurile de pedagogie ale unui însemnat profesor al timpului, cum ar fi Paulsen d. ex., să-l crezi că e un bun profesor de limba germană, — nu știu cum au arătat examenele de capacitate — sau că urmând pe Paulsen devine cinc-va pedagog și pedagogul va ști să examineze chiar limba română d. ex., fără să o fi studiat niciodată, — nu vi se pare vesel?

Cu examinarea limbilor moderne în institutele particulare — vorbesc de fete mai ales — în asemenea condiții, se produc dese momente comice, când profesorul care abea îngână ceva în limba țării unde a studiat are pretenția să îndrepte închipuite greșeli, de multe ori greutăți gramaticale; ale unor elevi cari s'au născut și au trăit în mediu francez sau german, lăsând la o parte speciala atențiune ce se dă în institut asupra limbilor moderne.

Cazuri de acestea, unul mai comic decât altul sunt multe. Cunosc un grup de tineri profesori — colegi de școală — cari frecventează, cu multă exactitate examenele unor anumiți profesori și spun că e o petrecere care concurează cu mult momentele comice teatrale. Nu contest că ocaziuni comice provoacă și școlarii examinați, de multe ori cei preparați acasă, sau cum le zic profesorii, nepreparați, prin ușurința cu care răspund la chestiuni despre care habar n'au, cercând, cum zicea un inteligent profesor, marea cu degetul; dar nu despre ei vorbesc aici. Aceasta ar putea formă obiectul vreunui răspuns ce a-și putea primi dela vreun istoric, latinist sau matematician, crezând că eu iau apărarea elevilor slabi și nepregătiți.

Și dacă nu-l voi primi, tot în interesul învățământului voi căuta, într'un număr viitor, să culeg câteva perle pentru a ilustra și pregătirea elevilor particulari.

* * *

S'ar fi putut să termin aici aceste câteva impresiuni, dar o instituțiune de curând creată de ministrul școlilor de azi — pentru interesul școlii se înțelege — inspectorii pedagogici sau comisiunea pedagogică, legată până la un

puuct cu chestia asupra căreia am vorbit aici, nu m'ar opri să spun ceva asupra ei. Inspectorii aceștia — câte doi sau trei de fiecare materie, mi se pare —, se zice, că ar avea menirea să supravegheze unificarea metodelor de învățământ, prin exercitarea unui apropiat control.

Ce se întâmplă în practică? Un inspector pedagog de aceștia — dacă nu cel mai bine văzut, dar un bun profesor — se plângea că el nu știe cari îi sunt atribuțiunile noiei sale însărcinări.

Nu s'ar putea ca acești pedagogi alături cu inspectorii de școli private să exercite, din timpul anului un riguros control asupra școalelor particulare, cercetând în amănunt mersul claselor, metodele de predare și cu chipul acesta să se pregătească oarecum suprimarea acestor *loterii* care sunt examenele anuale? Astăzi când multe institute particulare sânt, în privința învățământului, metode de predare, corp didactic, material didactic — la nivelul celor mai serioase școli ale statului, este a contribui la scăderea prestigiului corpului profesoral al statului, menținându-se examenele anuale, cu un control de multe ori, așa de comic.

Așteptăm să vedem cari sunt propunerile ce se vor face parlamentului cu privire la școalele particulare și cu acea ocaziune vom reveni asupra chestiunii.

A. ȘT. G.

UN CHESTIONAR ASUPRA BĂNCILOR POPULARE SĂTEȘTI

Tipărim aci *chestionarul* trimis de revista «Tovărășia» către toți președinții de bănci populare din țară, întrebările cuprinse acolo fiind de un interes general. Cercetarea întreprinsă de «Tovărășia» ar putea dezvălui multe părți din starea reală a băncilor noastre populare asupra cărora domnesc atât de multe și atât de diferite păreri.

1. Cu privire la viața din lăuntru a Băncii:

a) Administrația:

Consiliul de administrație și Cenzorii își îndeplinesc datoriile prevăzute de statute, și în ce fel?

b) Imprumuturi acordate:

Ce roade economice și sociale s'au căpătat prin împrumuturile acordate?

Cine se folosește mai mult din aceste împrumuturi:

Sătenii sau alții cu alte îndeletniciri?

Acordați împrumuturi la nesocietari? În ce condițiuni? Aveți împrumutați răi-platnici?

c) Capitalul

Capitalul vărsat cui aparține: (săteni, comercianți, me-seriași) și în ce proporție?

Se respectă statutul în ce privește vărsarea capitalului subscris, sau retragerea capitalului vărsat?

d) Depuneri

Dacă aveți depuneri spre fructificare, de cine se fac, și pentru ce depunătorii nu depun sumele drept capital?

e) Membrii

Cum se înscriu în bancă, din pornirea lor proprie, ca să facă economii, sau din nevoea de a lua împrumut?

Iși dau seama de drepturile și datoriile lor?

2. Cu privire la viața în afară

a) Legăturile băncii față de Casa Centrală ca bancă

a) Observațiuni asupra împrumuturilor contractate la Casa Centrală.

b) Observațiuni asupra depunerilor făcute de bancă la Casa Centrală.

b) Legăturile băncii cu Casa Centrală ca organ de control

Sunteți mmlțumiți de felul cum se face controlul?

Dacă se face des și amănunțit.

c) Care sunt legăturile băncii cu autoritățile publice

Cu Primăria,

Cu Percepția,

Cu celelalte autorități.

3. Diferite lămuriri

a) Ce credeți de viitorul băncii D-v?

b) Nu e cu puțință și de dorit a se înființa bănci federale în ținutul D-v., spre a vă veni în ajutor, atât ca bancă, cât și ca organ de control și sprijin față de vrăjmășile din afară?

c) Nu credeți că Casa Centrală ar putea să fie transformată într'o instituție mixtă, după pilda Casei Rurale, și a instituțiilor similare din alte țări, băncile populare luând parte și cu capitalul și în conducerea instituției?

d) Cum privesc sătenii banca populară. (De dorit răspunsuri exacte din partea plugarilor)?

e) Se simte nevoie de congrese pe regiuni pentru băncile populare?

Ce propuneri aveți în această privință?

f) Ce observațiuni aveți de făcut asupra legii băncilor populare?

g) Ce propuneri aveți cu privire la organizația întregi mișcări cooperative?

Răspunsurile se vor adresa: D-lui Ioan Răducanu pentru «Tovărășia» București, Strada Câmpineanu, No. 10.

I. RĂDUCANU.

Biblioteca pentru toți

No. 458—459 eștitulat «*Povești fantastice*», de Hoffmann, celebrul povestitor german, acest creator de fantome reale, care amestecă realul cu închipuirea cu o așa putere încât fantomele lui devin niște ființi vii cari ne înfiorează, ne fac să plângem, sau să ne îngrozim.

Povestirile acestea sunt celebre pretutindeni și au inspirat una din cele mai răspândite opere muzicale cunoscute de toți. *Povestirile lui Hoffmann*, de Offenbach, jucată astă-iarnă de trupele noastre de operetă. Traducerea noului volum al Bibliotecii, e făcută de d. Ludovic Dauș, cunoscutul romancier și poet care a ales bucățile cu mult gust, începând cu admirabila povestire *Norocul de joc* și urmând cu *Vioara din Cremona* și *Domnișoara Scuderi* cari au diferite fețe ale talentului lui Hoffmann, acest halucinat de geniu.

De vânzare la mai toate librăriile din țară.

Catalogul complet al acestei «*Bibliotecii pentru toți*» care se sporește în mod repede cu câte 2 volume noi pe fiecare săptămână, a se cere la Librăria Editoare LEON ALCALAY, la București.

DIN BIBLIOTECA NOUA

Serierile principale ale autorilor celebrii

— un număr 75 bani —

Au apărut:

Revoluționarli de L. Tolstoi

Domnișoara Fifi de G. de Maupassant

Dragostea unui Rege de A. Fogazzaro

Răsul Roșu de Leonida Andreev

— Se află de vânzare la toate librăriile din Țară —

MUNTELE DE PIETATE

STR. Sf. IONICĂ No. 9

Se aduce la cunoștința Onor. Public că Consiliul de Administrație al „Caselor privilegiate de împrumut pe amănunțit în România” a înființat în baza Legii speciale a Muntelui de Pietate, sancționată cu Decretul Regal No. 1126 din 7 Martie 1907, afară de

Serviciul Imprumuturilor pe amănunțit

încă și un nou

Serviciu al Hanelor de vânzare

care primește, pentru vânzarea prin licitație publică orice obiecte admise în comerț ce i se vor predă în acest scop în mod voluntar de către proprietari ori de către organele administrative sau judecătorești ale statului, având a se face în sensul Legii toate vânzările judecătorești în mod obligatoriu prin acest serviciu, ori de câte ori aceasta se va cere de creditorul urmăritor sau de debitorul urmărit: mai departe a înființat un

Serviciu de Depozite Libere

care primește pentru păstrare și asigurare orice obiecte de valoare (aur, argint, pietre scumpe, hârtii de valoare, obiecte de artă, etc.)

Taxele acestor servicii sunt stabilite prin Lege, iar **condițiunile** în cari lucrează se cuprind în Regulamente speciale, care se pot cere la Casieria centrală a Muntelui de Pietate (Str. Sf. Ionică, 9).

Cu începerea dela 1 Iulie n. (18 Iunie v.) 1909 Serviciul Depozitelor libere va primi și

Depozite spre fructificare în numerar

în sume decel puțin 5 lei și cel mult 10.000 lei, în condițiunile cele mai avantajoase, plătind deponenților o

dobândă de 6%

cu începere dela ziua depunerii până la ziua ridicării

Depozitele mai mici (sub lei 1000), se vor putea ridica ori-când fără anunț prealabil, iar depozitele mai mari la 18 resp. 15 zile după anunț

Regulamentul Depozitelor spre fructificare în numerar se va trimite gratuit tuturor cari îl vor cere.

București, 2 Iunie 1909.

Diracțiunea Muntelui de Pietate

VILLE**DUILIU ZAMFIRESCU**

2, STRADA ZORILOR, 2

Palatul Muntelui de Pietate

TELEFON No. 25/97

Vinuri de cea mai superioară calitate

LOCAL DE CONSUMATIE

Serviciu la domiciliu

Angrosiștilor li se acordă rabat

„AGRICOLA”

Societate Anonimă de Asigurări Generale în București
SEDIUL: STRADA SARINDAR, No. 2.

Capital Statutar Lei 4.000.000
Prima emisiune Lei 2.500.000. Vârșafi Lei 2.000.000

ASIGURARI IN RAMURELE:

Incendiu, Viață, Grindină,
Transport și Accidente

Reprezentanța în București: STRADA DOAMNEI, No. 1.

Boalele Intestinului

DIAREEA (LA COPII ȘI ADULȚI), DIZENTERIA
COLICELE, FURUNCULOZA, ECZEMA ȘI TOATE
BOALELE CE PROVIN DIN **Infecțiunile intestinale**

SE TRATEAZĂ ADMIRABIL PRIN

LACTOFERMENT

(Bulion paralactic)

APROBAT DE CONS. SANIT. SUPER.

ZILNIC PREPARAT PROASPĂT NUMAI LA
LABORATORUL Dr. ROBIN

5, Str. I. C. Brătianu 5. — Telefon.

Un flacon 2 lei. În provincie contra mandat 2,50
Cereți prospecte gratuite

Cea mai ingenioasă mașină de scris este

YOST

Singura care scrie fără panglici

MODEL 10: cu claviatură dublă.

MODEL 15: cu scrisul vizibil și claviatura simplificată.

Cu tabulator pentru tablouri, devize, etc. Cu adaptor pentru scrisul în mai multe culori.

BUCUREȘTI

Calea Victoriei No. 54

TELEFON

20 MAI

Deschiderea Băilor Movila Techir-Ghiol

— Băi calde de nămol, reci de lac și Băi de Mare —

Numărul camerilor fiind relativ mic, iar cererile crescând, se menține dispozițiunea închirierii camerilor pe serii de câte o lună. Prima serie 20 Mai, 20 Iunie; a doua 22 Iunie, 22 Iulie; a treia 24 Iulie, 24 August. Închiderea stagiunii 1 Septembrie.

Inchirierile se fac nominal, fără drept de cedare.

Masa în Hotelul mare, table d'hôte 6 lei de persoană zilnic, conținând și cafeaua cu lapte. Copiii până la 10 ani, lei 3. Restaurant mic table d'hôte 5 lei și 2,50 Se servește și à la carte. Abonamentele la Restaurant nu sunt obligatorii. Cantina cu prețuri foarte moderate.

Vizitarea medicală pentru luarea băilor este obligatorie. Poștă, Telegraf, Farmacie, Infirmerie, Tramcar dela 1 Iunie.

Se observă respectarea strictă a regulamentului Stațiunii.

Angajamentele pentru camere se fac chiar de acum la biroul vânzării loturilor, în strada Modestiei No. 3, București, până la 15 Mai și dela această dată la Stațiunea băilor, prin Constanța.

Pentru orice informațiuni a se adresa la birour.

Administrația

Doctorul N. I. Demetriad

Monitor al Clinicei de Maladii Genito-Urinare
din Paris (Prof. Albarau)

Instalațiune modernă pentru tratamentul de
Specialitate și Ginecologie.

Consultațiuni 5—7.—Str. Pitar-Moșu 15.